

AD 16/15

LIMITE

CONF-ME 10

ÜHINEMISDOKUMENT

Teema: EUROOPA LIIDU ÜHINE SEISUKOHT
15. peatükk: energeetika

15. peatükk: energeetika

Käesolev Euroopa Liidu seisukoht põhineb üldisel seisukohal, mille liit on võtnud Montenegroga toimuva ühinemiskonverentsi (CONF-ME 2/12) jaoks ning eelkõige kehtivad selle puhul järgmised läbirääkimispõhimõtted:

- kindla läbirääkimispeatüki suhtes ühe poole väljendatud arvamused ei mõjuta mingil viisil selle poole võimalikku seisukohta muude peatükkide suhtes;
- läbirääkimiste käigus järjekorras läbivaadatavate peatükkide suhtes saavutatud (iseäranis osalisi) kokkuleppeid ei saa pidada lõplikeks enne üleüldise kokkuleppe saavutamist;

samuti kohaldatakse läbirääkimisraamistiku punktides 24, 28, 41 ja 44 sätestatud nõudeid.

EL innustab Montenegrot jätkama oma õigusaktide vastavusse viimist ELi *acquis*'ga ning viimase tõhusat rakendamist ja jõustamist ning üldiselt töötama juba enne ühinemist välja ELiga võimalikult sarnased poliitika ja vahendid.

EL märgib, et oma läbirääkimis seisukohas CONF-ME 8/15 kiidab Montenegro 15. peatüki alla kuuluva *acquis*' heaks 11. aprilli 2013. aasta seisuga ning kinnitab, et on valmis seda rakendada Euroopa Liiduga ühinemise kuupäevaks, välja arvatud direktiiv 2009/119/EÜ, millega kohustatakse liikmesriike säilitama toornafta ja/või naftatoodete miinimumvarusid, mille täielikuks rakendamiseks taotleb Montenegro üleminekuperioodi.

Süsivesinikud

EL märgib, et Montenegro õigusaktide vastavusse viimine süsivesinike *acquis*'ga on toimunud vastuvõetaval tasemel, välja arvatud direktiivi 2009/119/EÜ osas, millega kohustatakse liikmesriike säilitama toornafta ja/või naftatoodete miinimumvarusid, mille täielikuks rakendamiseks taotleb Montenegro üleminekuperioodi.

Tuletades meelde kõigi ELi liikmesriikide suveräänset õigust uurida ja kasutada oma loodusvarasid kooskõlas ELi *acquis*'ga, võtab EL teadmiseks Montenegro avalduse, et ta on viinud oma õigusaktid täielikult vastavusse direktiiviga 94/22/EÜ süsivesinike geoloogilise luure, uurimise ja tootmise lubade andmis- ning kasutamistingimuste kohta. Nõukogu määruse (EÜ) nr 2964/95, millega nähakse ette toornafta impordi ja tarnete registreerimine ühenduses, rakendamise seisukohast märgib EL, et Montenegro ei impordi toornaftat ning riigis ei tegeleta nafta rafineerimisega.

EL võtab teadmiseks Montenegro taotluse kohaldada nõukogu direktiivi 2009/119/EÜ, millega kohustatakse liikmesriike säilitama toornafta ja/või naftatoodete miinimumvarusid, rakendamiseks kuni 1. jaanuarini 2023 üleminekuperioodi, et luua naftavarud, mille kogus vastab 90 päeva jooksul imporditavale kogusele, arvutatuna keskmise päevase netoimpordi alusel.

EL võtab teadmiseks 24. aprillil 2015 Montenegro poolt vastu võetud tegevuskava nafta ja/või naftasaaduste kohustuslike strateegiliste varude kohta, milles on sätestatud, kuidas ta rakendab direktiivi 2009/119/EÜ. Montenegro kavatseb vastavalt sellele tegevuskavale võtta 2015. aastal vastu konkreetse õigusakti strateegiliste naftavarude kohta ja ta loob 2015. aastal oma strateegiliste naftavarude direktoraadi. Montenegro alustab varude reaalsel loomist 2016. aastal, seades eesmärgiks täita 90 päeva kohustus 2023. aastaks. EL tunnistab, et Montenegro on teinud ettepaneku kehtestada oma naftavarude hoidmiseks segamudel.

See üleminekuperiood langeb kokku energiaühenduse asutamislepingust tulenevate Montenegro naftavarude alaste kohustustega. Montenegro esitatud tegevuskava põhjal leiab EL, et Montenegro taotlus on vastuvõetav. EL palub Montenegrol tagada, et tema tegevuskava rakendatakse täielikult vastavalt Montenegro enda ajakavale.

Energia siseturg

EL märgib, et elektrit käsitlev kolmas siseturu pakett (direktiiv 2009/72/EÜ, määrus (EÜ) nr 714/2009 ja määrus (EÜ) nr 713/2009) on Montenegro õigusesse osaliselt üle võetud, kuigi Montenegro juba rakendab suuremalt jaolt teist siseturu paketti. Montenegro kavatseb uue energiaseaduse võtta vastu hiljem käesoleval aastal. Kui seda seadust täiendatakse rakendusaktidega, peaks jõudma lõpule kolmanda siseturu paketi õiguslik ülevõtmine.

EL võtab teadmiseks Montenegro avalduse selle kohta, et ta on vastavalt omandisuhete eraldamise mudelile juba eraldanud ülekandetegevuse tootmisest, jaotamisest ja tarnimisest. EL võtab teadmiseks, et Montenegro teatas, et täiendav eraldamine (sealhulgas sertifitseerimine), põhivõrguettevõtja kohustuste kehtestamine ning võrgujärjekorra ja tasakaalustamise eeskirjade kehtestamine toimub kavandatava uue energiaseaduse ja sellest tulenevate seonduvate õigusaktide kaudu.

EL märgib, et 2010. aasta energiaseaduses on käsitletud elektrienergia turu korraldust ja juhtimist, taastuvatest energiaallikatest elektrienergia tootmisega seotud tegevusi ja tõhusat koostootmist. 2010. aasta energiaseaduses on sätestatud põhivõrguettevõtja õigused, kohustused ja vastutus ning põhivõrgu toimimise riiklikud eeskirjad. 2011. aastal võeti kooskõlas Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku (ENTSO-E) suunistega vastu riiklik võrgukoodeks. 2011. aastal võeti vastu võimsuse jaotamise eeskirjad. 2010. aasta energiaseaduses on samuti kehtestatud jaotusvõrguettevõtja õigused, kohustused ja vastutus ning Montenegro lõi 2011. aasta juulis Montenegro elektriturukorraldaja (COTEE). See on omandisuhete eraldamise mudeli alusel põhivõrguettevõtjast (CGES) eraldatud.

EL märgib, et 1. jaanuaril 2009 avati kõigile vabatarbijatele Montenegro elektrienergia turg, välja arvatud kodumajapidamiste turg, mis avati 1. jaanuaril 2015, ning et praegu on Montenegros kaks tarnijat. Jaotusvõrguga ühendatud vabatarbijatele toimub tarnimine endiselt reguleeritud hindadega.

Montenegro kohaldab uue elektritootmise võimsuse rajamise suhtes loa andmise menetlust ning on juba andnud üheksa luba.

Seoses tariifimetoodikaga märgib EL, et Montenegro leiab, et ta juba rakendab komisjoni määrust (EL) nr 838/2010, millega kehtestatakse põhivõrguettevõtjate omavahelise hüvitamise mehhanismi ja ülekandetasusid käsitleva ühise regulatiivse lähenemisviisi suunised.

EL märgib, et Montenegros rakendab direktiivi 2008/92/EÜ ühenduse menetluse kohta tööstuslikele lõpptarbijatele määratud gaasi- ja elektrihindade läbipaistvuse parandamiseks Montenegro statistikaamet (MONSTAT), kuid määrust (EL) nr 1227/2011 energia hulгимүүgituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta praegu Montenegros ei rakendata. Eelolevas energiaseaduses on ette nähtud täieliku kooskõla saavutamine selle määrusega.

EL võtab teadmiseks, et Montenegro ei ole ühendatud ühegi rahvusvahelise gaasitaristuga. Siiski on kehtivas energiaseaduses olemas põhiline õigusraamistik gaasi energia siseturu jaoks. EL märgib, et Montenegro praegused gaasi käsitlevad õigusaktid on kooskõlas teise siseturu paketiga ja et Montenegro ei ole vastu võtnud rakendusakte. Montenegro kavatseb kavandatava energiaseaduse kaudu saavutada kooskõla kolmanda energiapaketi 2015. aasta lõpuks.

EL tunnistab, et Montenegro on juba kehtestanud vajaliku raamistiku gaasi turustruktuuri jaoks. Gaasi ülekandesüsteemi halduriks on määratud ettevõtte Montenegro Bonus. Kuigi gaasi jaotusvõrguettevõtja ja avaliku teenuse osutaja gaasi valdkonnas ei ole määratud, määratletakse energiaseaduses gaasi põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja õigused, vastutus ja kohustused.

Seoses haldussuutlikkusega rakendada energia siseturg võtab EL teadmiseks, et praegune töötajate arv nii majandusministeeriumi energeetika direktoraadis kui ka energeetika reguleerivas asutuses on nende praegust vastutust arvestades piisav.

Riiklike reguleerivate asutuste piirkondliku koostöö edendamise osas on energiaseadus (Montenegro ametliku väljaande nr 28/10 ja nr 6/13) osaliselt kooskõlas direktiiviga 2009/72/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju, ja määrusega (EÜ) nr 713/2009, millega luuakse Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet.

EL toonitab energia siseturu moonutamise vältimise, sealhulgas konkurentsi tagamise, turule juurdepääsu ja tarbijate õiguste austamise tagamise tähtsust. EL leiab, et Montenegro on oma õigusaktid viinud vastuõetaval tasemel vastavusse energia siseturu sätetega, peamiselt tulenevalt kuulumisest energiaühendusse. Siiski vastab praegu Montenegros kohaldatavate kohustuste tase teisele siseturu pakstile, mitte kolmandale. Kolmanda paketi täiendavate kohustuste kohaldamiseks on vaja pöörata suurt tähelepanu mitmele sättele (eelkõige tegevuste lahushoidmine ja eraldamine, selle tulemusel tekkivate energeetikaettevõtjate juhtimine, reguleeriva asutuse suutlikkus ja tarbijate õiguste suurem austamine).

Energiavarustuse kindlus

EL märgib, et Montenegro on juba võtnud üle direktiivi 2005/89/EÜ elektrienergia varustuskindluse ja infrastruktuuriinvesteeringute kohta ja direktiivi 2004/67/EÜ, mis käsitleb maagaasitarnete kindluse tagamise meetmeid. Montenegro ei ole siiski viinud oma õigusakte kooskõlla määrusega (EL) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid. EL märgib, et Montenegro kavatses selle üle võtta uue seadusega, milles käsitletakse teisaldatavaid süsteeme elektrienergia ja maagaasi piiriüleseks vahetamiseks.

EL märgib samuti, et alumiiniumitehase KAPi põhjustatud elektrisüsteemi rike on nüüdseks kõrvaldatud. Ajavahemikul veebruarist maini 2013 süsteemidevahelise ühenduse kaudu saadud elektrienergia on täies mahus tagastatud ning KAPi uus juhtkond on sõlminud ühendust põhivõrguga käsitleva lepingu, milles on kehtestatud menetlus lahti ühendamiseks juhul, kui KAPi elektriga varustamist ei toimu. Selle lahenduse teisi elemente käsitletakse peatüki 8 (konkurentsipoliitika) all.

Taastuenergia

EL märgib, et Montenegro on 2010. aasta energiaseaduse kaudu võtnud osaliselt üle direktiivi 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta ning et Montenegro plaanib õigusaktide täieliku kooskõlla viimise viia lõpule tulevase energiaseaduse alusel.

Montenegro on seadnud endale kohustusliku riikliku eesmärgi saavutada 2020. aastaks taastuvatest allikatest toodetud energia osakaaluks summaarses energia lõpptarbimises 33%. 2014. aasta detsembris võttis valitsus selle eesmärgi saavutamiseks vastu riikliku taastuenergia tegevuskava aastani 2020. Montenegro on juba teinud nende eesmärkide saavutamiseks edusamme: 2012. aastal oli taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal 28,5% ja 2013. aastal 31,0%.

EL märgib, et riigi õiguses ei tunnistata veel taastuvatest energiaallikatest saadavaid biokütuseid ja muid vedelaid biokütuseid.

EL tuletab meelde, et Montenegrol on vaja saavutada õigusaktide täielik kooskõla selles ELi energeetikaalaste õigusaktide olulises valdkonnas ja samuti täita oma üldine CO₂-heite vähendamise kohustus. Kuigi EL avaldab Montenegrole tunnustust summaarses energia lõpptarbimises taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu suurendamisel tehtud edusammude, sealhulgas 2020. aasta eesmärkide poole püüdlemisel vahe-eesmärkide saavutamise eest, tuletab EL meelde vajadust jätkata tegevust selles suunas ning samuti saavutada täiendav õigusaktide kooskõla 2009. aasta taastuenergia direktiivi muude elementidega ja viia õigusaktid kooskõlla biokütuseid käsitlevate ELi kohustustega.

Energiatõhusus

EL märgib, et Montenegro õigusaktid on 2014. aasta energiatõhususe seadusega viidud osaliselt kooskõlla energiatõhusust käsitleva asjaomase ELi *acquis*'ga. EL võtab teadmiseks Montenegro avalduse selle kohta, et täielik kooskõlla viimine viiakse lõpule uue energiaseaduse vastuvõtmisega hiljem käesoleval aastal, muu hulgas seoses mõnede direktiivi 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust, sätetega, milles käsitletakse energia lõpptarbimist.

Montenegro ei ole õigusakte kooskõlla viinud ei määrusega (EÜ) nr 1222/2009 rehvide kütusesäästlikkuse ja muude oluliste parameetrite märgistamise kohta ega määrusega (EÜ) nr 106/2008 ühenduse kontoriseadmete energiatõhususmärgistuse programmi kohta.

EL märgib, et Montenegro rakendab oma energiatõhususe poliitikat kolmeaastaste riiklike energiatõhususe tegevuskavade alusel, millest viimane võeti vastu 2013. aasta novembris.

EL tuletab meelde õigusaktide täielikku kooskõlla viimise tähtsust energiatõhususe valdkonnas. Sel põhjusel ergutab EL Montenegrot mitte üksnes saavutama täieliku kooskõla asjaomase ELi *acquis*'ga, vaid kehtestama ka raamistiku Montenegro majanduse energiamahukuse vähendamiseks.

Rahvusvahelised kokkulepped

EL märgib, et Montenegro saab 2015. aasta lõpuks energiaharta täisliikmeks, sest ta võttis 2015. aasta juulis juba vastu energiaharta lepingu ratifitseerimise seaduse ning teavitas 2015. aasta septembris lepingu hoiulevõtjat (Portugal) selle seaduse vastuvõtmisest.

Tuumaenergia

EL märgib õigusaktide tuumaohutust ja kiirguskaitset käsitleva ELi *acquis*'ga kooskõlla viimise seisukohast, et Montenegro on riik, kus puuduvad tuumatööstus, teadustöökasutatav reaktor ja muud rajatised radioaktiivsete ainete tootmiseks. Kaitset ioniseeriva kiirguse eest ja kiirgusohutust käsitleva 2009. aasta seaduse kohaselt on Montenegrol keelatud rajada tuumajaama. Seetõttu puudub Montenegrol huvi hankida maaki ja tuumkütust. Sellest tulenevalt märgib EL, et Montenegro ei kavatse osaleda Euratomi Tarneagentuuri tegevuses.

EL märgib, et Montenegro sai 2015. aasta juulis tuumaohutuse konventsiooni täisliikmeks. Samuti on Montenegro kiirguskaitse, kiirgusega seotud turvalisuse ja kiirgusohutuse vallas sõlminud 16 konventsiooni ja lepingut. EL märgib samuti, et Montenegro on kehtestanud õigusraamistiku tuumamaterjalide kaitsemeetmete süsteemi jaoks, et täita tuumarelva leviku tõkestamise lepingu sätteid, ja seonduvad kaitsemeetmed (kontroll, väärtegused, karistusi ja kuritegusid käsitlevad õigussätted ning arvestuse pidamine). Peale selle on vahetult kohaldatavad Euratomi asutamislepingu ja selle teise õiguse kohased tuumamaterjali kaitsemeetmed.

EL märgib, et Montenegro on kaitset ioniseeriva kiirguse eest ja kiirgusohutust käsitleva 2009. aasta seaduse ja selle sätete rakendamist käsitleva 17 täiendava õigusakti kaudu saavutanud õigusaktide osalise kooskõla tuuma- ja kiirgusjulgeoleku ja tuuma- ja kiirgusohutuse ning ioniseeriva kiirguse eest kaitsmise valdkonnas. EL märgib, et Montenegro kavatses 2018. aasta neljandaks kvartaliks võtta vastu uue tuuma- ja kiirgusjulgeoleku ja tuuma- ja kiirgusohutuse ning ioniseeriva kiirguse eest kaitsmise seaduse, millega peaks osaliselt üle võetama direktiivid 2013/59/Euratom, 2014/87/Euratom, 2009/71/Euratom ja 2011/70/Euratom.

Samuti märgib EL, et Montenegro on rakendanud süstemaatilist radioaktiivsete ainete hädaolukordades tuvastamise ja hädaolukorra kahtluse korral tuvastamise programmi. Praegu on olemas ainult üks võrku ühendatud mõõtmisjaam, mis mõõdab keskkonnas esinevat gammakiirguse doosi õhus. ELi abiga ostetakse veel viis mõõtmisjaama, et teha võrgupõhist ööpäevaringset seiret, mõõtmaks keskkonnas esinevat gammakiirguse doosi õhus.

EL märgib, et Montenegrol on olemas radioaktiivsete jäätmete ladustamise rajatis. See jäätmerajatis on mõeldud suletud radioaktiivsete allikate ja radioaktiivsete jäätmete käitlemiseks 50 kuni 100 aasta jooksul.

EL kordab *acquis*' selle valdkonna tähtsust radioaktiivsete materjalide ohutu kasutamise tagamisel, isegi olukorras, kus Montenegros puudub igasugune tuumaenergia tootmine. Sel põhjusel tuletab EL meelde, et on tähtis viia õigusaktid selles valdkonnas *acquis*'ga kooskõlla.

* * *

Võttes arvesse Montenegro ettevalmistuste hetkeseisu ja eeldades, et Montenegro peab veel tegema edusamme oma õigusaktide energeetika peatükiga hõlmatud *acquis*'ga vastavusse viimiseks ja nimetatud õigustiku rakendamiseks, märgib EL, et käesoleva peatüki võib sulgeda üksnes ajutiselt pärast seda, kui EL on leidnud, et täidetud on alljärgnevad kriteeriumid:

- Montenegro viib lõpule õigusaktide *acquis*'ga vastavusse viimise kohustuslike naftavarude osas, loob haldusstruktuuri naftavarude haldamiseks ja on alustanud tegelike varude loomist kooskõlas Montenegro enda tegevuskavaga;
- Montenegro viib õigusaktid kooskõlla energia siseturгу käsitleva *acquis*'ga, muu hulgas eraldades kõik energiaettevõtjad üksteisest kooskõlas ühe *acquis*'s esitatud mudeliga;
- Montenegro viib õigusaktid kooskõlla energiatõhusust käsitleva *acquis*'ga.

Õigusaktide *acquis*'ga vastavusse viimisel ja *acquis*' rakendamisel tehtud edusammude kontrollimine jätkub kogu läbirääkimiste ajal. EL rõhutab, et pöörab erilist tähelepanu kõikide eespool nimetatud küsimuste järelevalvele, et tagada Montenegro õigusaktide täielik vastavusse viimine *acquis*'ga käesoleva peatüki valdkonnas ning haldussuutlikkus selle tõhusaks rakendamiseks ja jõustamiseks. Erilist tähelepanu tuleb pöörata käesoleva peatüki ja läbirääkimiste teiste peatükkide vahelistele seostele. Montenegro õigusaktide vastavust *acquis*'le ja selle rakendamissuutlikkust saab lõplikult hinnata alles läbirääkimiste hilisemas järgus. Lisaks kogu teabele, mida EL võib nõuda läbirääkimiste pidamiseks käesoleva peatüki üle ja mis tuleb esitada konverentsile, kutsub EL Montenegrot üles esitama stabiliseerimis- ja assotsieerimise nõukogule korrapäraselt kirjalikku üksikasjalikku teavet *acquis*' rakendamisel saavutatud edu kohta.

Kõiki eespool toodud kaalutlusi silmas pidades peab konverents sobival ajal kõnealuse peatüki juurde tagasi pöörduma.

Lisaks tuletab EL meelde, et 2013. aasta 11. aprillist kuni läbirääkimiste lõpuleviimiseni võidakse vastu võtta uusi ELi õigusakte.